

בריאת העולם (בראשית א) – שלוש חלוקות ומעמדו של האדם במציאות

1. "מאמרות"

משנה אבות פ"ה, מ"א :

"בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

"ויאמר אלהים"

ראב"ע: "אמר הגאון כי פי' ויאמר' כמו וירצה', ואילו היה כן היה ראוי להיות אור'. רק הוא כמשמעו, וכן בדבר ה' שמים נעשו', כי הוא צוה ונבראו'. והטעם כנוי על המעשה שלא היה ביגיעה".

ויאמר אלהים	יהי אור (ג)
ויאמר אלהים	"ויברא אלהים את האור כי טוב" (ד)
ויאמר אלהים	יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (ו)
ויאמר אלהים	יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה (ט). "ויברא אלהים כי טוב" (י)
ויאמר אלהים	תדשא הארץ דשא עשב מזרע זרע עץ פרי עשה פרי למינו (יא). "ויברא אלהים כי טוב" (יב)
ויאמר אלהים	יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה... (יד) "ויברא אלהים כי טוב" (יח)
ויאמר אלהים	ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף ועופף על הארץ (כ) "ויברא אלהים כי טוב" (כא)
ויאמר אלהים	תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחייתו ארץ למינה (כד) "ויברא אלהים כי טוב" (כה)
ויאמר אלהים	נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (כו)
ויאמר להם אלהים	פרו ורבו ומלאו את הארץ (כח)
ויאמר אלהים	הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ (כט) "ויברא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (לא)

2. "ימים"

יום א: אור	יום ד: מאורות
יום ב: רקיע (מים ושמים)	יום ה: חיות מים ושמים
יום ג: יבשה + צומח	יום ו: חיות יבשה + אדם (וייעוד הצומח לאכילה)
יום שביעי: "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם"	

בריאה בדיבור או בעשייה?

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר – וַיְהִי אֹר".

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבַדֵּל בֵּין מַיִם לְמַיִם – וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרָקִיעַ וַיְהִי כֵן".

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וַתֵּרָאָה הַיַּבְשָׁה – וַיְהִי כֵן".

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם... – וַיְהִי כֵן. וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמִמְשַׁלֵּת הַיּוֹם וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמִמְשַׁלֵּת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים. וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ".

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ לְמִינָהּ – וַיְהִי כֵן. וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ".

3. "בראות"

"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינָהּם וְאֶת כָּל עוֹף הַקֶּנֶף לְמִינָהוּ"

• רמב"ן: "ויברא אלהים את התנינים הגדולים – בעבור גודל הנבראים האלה שיש מהם אורכם פרסאות רבות, הגידו היונים בספריהם שידעו מהם ארוכים חמש מאות פרסה, ורבותינו גם כן הפליגו בהם (ב"ב ע"ג ע"ב), בעבור זה ייחס בהם הבראה לאלהים, כי הוא שהמציאם מאין מבראשית, כאשר פירשתי לשון 'בריאה'. וכן יעשה באדם למעלתו, להודיע כי הוא מוצא מאין עם דעתו ושכלו".

• רד"ק: "ואמר 'ויברא' לפי שהמים לא היה בהם כח טבע חזק להוציא נפש חיה מבלתי עזר ה', ומלבד הטבע שנתן בהם, ומשניהם נעשו היצורים בהם. לפיכך אמר 'ויברא' ואמר 'אשר שרצו המים'".

• ר"י בכור שור: "כאדם שרוצה לבנות בית ומכין כל צרכי בניינו, ואחר כך בונה ביתו ומשים כל אחד על מקומו, ואחר כך עושה לו מטלטלין. כך הקב"ה תיקן כל צורכי הבנין ביום ראשון, ותיקן הרקיע ביום שני, והושיבו על כנו, ונתן עליו מקצת המים להמטיר על הארץ להולידה ולהצמיחה, ובשלישי נמי הפריש המים לצד אחד שהיא מקום דגים ותנינים, ומשם המשיך נהרות ומעיינות לתוך היבשה ללחלח את הארץ ולהשקות כל בריותיו, והיבשה לצד אחד, והוציא מהיבשה דשא ואילנות שהוא

לצורך הבריות למאכל ולעידון, כאדם שמיפה ומרפץ קרקע ביתו כדי שיהנו ההולכים והיושבים בה, וברביעי תלה בו האור ליראות לבריות שבתוכו כאדם שפותח חלונות אל ביתו להאיר. **ואחר שגמר בניינו** ברא בחמישי ובששי דגים ועופות ורמשים ובהמה וחיה שהם כמטלטלין בתוך הבית, שמיטלטלין לכאן ולכאן.

תדע שלא תמצא מיום ראשון ועד יום חמישי לא לשון 'יצירה' ולא לשון 'בריאה', שביום השני ובשלישי וברביעי תיכן ונתן מקום למה שברא בראשון. ובחמישי, ובששי עשה מטלטלין... **ולפי שנגמר בנין העולם ברביעי**, אמרו רבותינו אין מסיימין ברביעי, דמשסיים הקב"ה עולמו ברביעי שוב לא התחיל אחרי כן, וכן נוהג שמי שמיסיים ברביעי, מעכב להתחיל [דבר] אחר".